

Pomen po odstopniku sklenjene razsodniške pogodbe za prejemnika.

Predno preidemo k razmotravanju v glavnem našem vprašanji, treba je, da spregovorimo nekoliko o bistvu odstopa in njegovih nasledkih za prizadete osebe.

V starejšem rimskem pravu sploh ni bilo mogoče odstopati tirjatev, — pozneje predrugačilo se je to sicer tako, da je nastal za prejemnika mandat in rem suam, da je le-ta tožil alieno nomine¹⁾. Pozneje dodelila se je prejemniku actio utilis tako, da ni več tožil alieno, temveč suo nomine. — Justinian uže pa se izrazi v L. 33 C. 4, 35: *transferre debitum*.

Po avstrijskem pravu²⁾ pa odstop nima tega značaja. Prejemnik je pravi novi upnik, ki pristopi stari obligaciji; na njega prenese odstopnik tirjatev samo (§ 1392. obč. drž. zak.).

Razmerje spremeni se torej tako, da stopi vanj nov subjekt, izstopi pa istodobno stara do sedaj zapletena oseba; pravica pa, oziroma odstopljena tirjatev se ne predrugači.

Takoj po sklenjeni odstopni pogodbi nastane torej med odstopnikom in prejemnikom novo pravno razmerje, v katero vstopi cessus radi pravno-političnih razlogov šele v trenutku, ko se mu naznani odstop — (*denunciatio*). Prejemnik je pa uže od dne dovršene pogodbe naprej pravi dominus obligationis.

¹⁾ Gaius IV. § 86.: „*qui autem alieno nomine agit, intentionem quidem ex persona domini sumit, condemnationem autem in suam personam convertit: nam si verbi gratia Lucius Titius pro Publio Maevio agit, ita formula concipitur: Si paret N^m. N^m. Publio Maevio X milia dare oportere iudex N^m. N^m. Lucio Titio X milia condemna s. n. p. a.*“ — Glej Arndts Pand. § 254. nasl. Dernburg Pand. II. § 48. i. dr. tam navedene.

²⁾ Glej razun znanih komentarjev: Hasenöhrle öst. Oblg. R. II. § 72. i. n. in Krainz Sistem II. 1. § 329 i. n.

V svoji razsodbi z dne 2. majnika 1888, št. 4114. (G. Z. št. 32, ex 1888, st. 253) izreklo je najvišje sodišče, da je odstopna pogodba uže v trenutku med odstopnikom in prejemnikom končanega dogovora dovršena, da ni treba privolitve dolžnikove ali pa njegovega obvestila za pravni obstoj odstopa, da radi tega nima po cesiji a pred naznanilom vršече se izvršilno prisojilo nobenega pomena, da je brezveljavno; — določba §-a 1395. obč. drž. zak. ima samo namen varovati dolžnika škode.

Predmet odstopni pogodbi more biti edino le tirjatvena pravica.¹⁾

Hasenöhr l pravi n. n. m., da o tem po avstrijskem pravu ne more biti dvoma, dasi določuje § 1393. obč. drž. zakonika, da se morejo vse pravice odstopati, ki so odtujljive. Za odtujitev stvarnih pravic nahajajo se določila v 5., 6. in 7. poglavji II. dela obč. drž. zak. in ako bi se sprejel nazor, da se morejo tudi le-te odstopati, zapleli bi se iz protislovja v protislovje. Veljati mora tudi za avstrijsko pravo, da se more odstopiti sicer tudi še negotova, nezapala ali pogojna tirjatev, a vedno le tirjatev sama, takošna kakor pristoja upniku, ne pa obligatorično razmerje kot tako, pač actio pro socio, mandati, i. t. d., ne pa vse pravice in dolžnosti izvirajoče iz kakega pravnega razmerja²⁾.

S tirjativjo odstopijo se pa tudi vse ž njo združene postranske pravice; — pravica tirjati obresti, pravica do porokov i. t. d. Zastavna pravica³⁾ se pa še ni odstopila z dovršenim odstopom tirjatve; pridobila se je samo pravica tirjati izročitev zastave⁴⁾.

Prejemniku, pravi § 1394. obč. drž. zak. gredó gledé na prepuščeno tirjatev uprav tiste pravice, katere je imel odstopnik. Prvi je drugega popolni singularni naslednik. Iz tega pa sledi, da ne pridobi samo postranske pripadke tičoče se odstopljene tirjatve — a da mu zamore ugovarjati dolžnik tudi vse ugovore, tičoče se tirjatve, ravno tako, kakor če bi odstopnik ostal njegov upnik; ne more pa ugovarjati — ugovorov

¹⁾ Glej posebno Hasenöhr l II. § 73.

²⁾ Arndts. Pand, § 255.

³⁾ Glej „Slov. Pravnik“ ex 1891., st. 37, 4. odst.

⁴⁾ Hasenöhr l. c. II. st. 200.

tičočih se osebe prejemnikove, ali razmerja med prejemnikom in odstopnikom.¹⁾

Rekli smo užé preje, da se more odstopati le tirjatev. Pripomnimo tu, da se more tudi odstopiti tirjatev iz obestranske pogodbe, povdarjati nam je pa, da se²⁾ — more odstopiti le tirjatvene pravice, pridobljene po taki pogodbi, ne pa tudi po pogodbi nastale dolžnosti — brez dovoljenja tretjega.

Da se torej dožene, katere ugovore, ki so mu pristojali proti odstopniku, more dolžnik tudi ugovarjati prejemniku, mora se vprašati, izvira li dotični ugovor iz posebnega razmerja med odstopnikom in dolžnikom, ali iz osebe odstopnikove ali pa iz razlogov, ki so v tesni dotiki s tirjatvijo samo.³⁾ Ugovori, ki niso z odstopljeno tirjatvijo v nobeni dotiki, ki je ne predruagačijo ter se ne dotikajo njene vsebine — odpadejo.

Najvišje sodišče ne razsojuje v tem oziru vedno jednako. Iz nekaterih razsodb je razvidno, da to sodišče še ni popolnem zapustilo napominjanega rimsko-pravnega stališča, da je prejemnik samo procurator in rem suam ter dopušča še vedno nasproti prejemniku ugovore, kateri se bi po našem nazoru morali zavreči.

Kam spada ugovor nepristojnosti na podlagi po odstopniku z dolžnikom sklenjene pogodbe na razsodnike?

Ne bomo tu preiskavali v praksi in teoriji prepirnega vprašanja, je-li dogovor, da bode razsodišče mesto rednega državnega sodišča sodilo v spornih zadevah, ki bi šele pozneje nastale iz kakega pravnega razmerja; le pactum de compromittendo ali pa užé popolna razsodniška pogodba⁴⁾ — ker je za naše predležeče vprašanje vsejedno, je-li nastala odstopljena tirjatev po dokončanem dogovoru na razsodišče — ali pa se je sklenila pogodba na razsodišče po užé nastali tirjatvi.

¹⁾ Compensando pa more ugovarjati vse do obvestila proti odstopniku nastale tirjatve (cf. razsodbo najv. sod. z dne 25. aprila 1888, št. 4701 G. Z. 34, ex 1888, st. 270. Zeiller, IV., 72)

²⁾ Hasenöhrl I. c. II. št. 176.

³⁾ Na kompenzacijo, ki ni ugovor v tehničnem oziru, se tu ne more ozirati.

⁴⁾ Krainz System § 159., Puchta Pand. § 296., G. N. 1007. Ger. Zeit. 1881. št. 42. — i. dr.

Brez dvoma zamore vsakdo, kateremu se je storila civilna krivica, tožiti pred sodiščem, ter sme toženec — zahtevati, da se mu dá prilika, da se zagovarja in brani pred sodiščem (§ 63. obč. sod. reda in § 19. obč. drž. zak.)

Redni po zakonu določeni forum litis je v smislu zakona z dne 20. novembra 1852, št. 251 drž. zak. za dotično zadevo stvarno in krajno pristojno državno sodišče. Le izjemoma dovoljuje zakon, da se stranke podvržejo nedržavnemu razsodišču, a le potem pogodbe, ki zadošča vsem pogojem, katere zahteva zakon od pogodbe te vrste.¹⁾ Pravica vsake stranke, ki je prizadeta aktivno ali pasivno pri kakem radi civilne krivice nastalem sporu, je iskati pomoči pri državnem sodišči; — to je pravica, katere ji ne more nihče odvzeti, kakor ona sama, in to le po zakoniti pogodbi (§ 1391. obč. drž. zak. in §§ 270. i. n. obč. sod. red.)

Uže iz stvarnega značaja se da lahko posneti, da se more le stranka za svojo osebo odtegniti državni in podvreči zasebni razsodnikovi podsodnosti.

Dalje zahtevajo napominane, razsodišča se tikajoče postavne določbe, da so se podvrgle podsodnosti razsodnikovi „pravdajoče se stranke“ („streitende Parteien“), to je: pravnice strankemorajo biti identične s strankami, katere so sklenile razsodniško pogodbo.

Pri razmerji, v katerem stojita odstopnik in dolžnik, razločevati je torej pogodbo glede razsodišča natanko od pravnega uzroka tirjatve same.

Odstopniku je sicer dovoljeno odstopati svojo tirjatev; — ni pa dopustno odstopati dolžnosti in pravice, katere so mu nastale proti dolžniku iz kompromisa. Da postane razsodišče kompetentno tudi za prejemnika, je neobhodno potrebno, da se odpove novi opravičenec dolžniku nasproti izrecno svoji lastni pravici, iskati v slučajih spora pomoči pri rednem državnem sodišči. Skleniti se mora povsem nova razsodniška pogodba med dolžnikom in prejemnikom, katera nima prav nobene zveze z razsodniško pogodbo, ki sta jo sklenila dolžnik in odstopnik. Le-ta zgubila je namreč v trenutku, ko so se spremenili subjekti,

¹⁾ Izjeme so seveda obligatorična in fakultativna razsodišča n. pr. na borzi i. t. d., i. t. d.

ves svoj pomen, ker ni več mogoče spora tikajočega se odstopljene tirjatve med strankama, ki sta za svojo osebo sklenili prvotno razsodniško pogodbo. Ako se ne sklepa praviloma omenjena nova pogodba, ne bode dolžniku mogoče, zahtevati od tožnika-prejemnika, da se posluži razsodišča; — temveč se bode dolžnik uspešno branil proti kompetenci razsodišča, ako bi ga pozval prejemnik pred njim

Ugovor nepristojnosti rednega državnega sodišča radi sklenjene pogodbe na razsodišče ima svoj bistveni temelj v razmerji, ki obstoji med določenima strankama, ter se ne tiče tirjatve same, je ne predrugači ter sploh nima nobenega vpliva na njo, ker je za njeno vsebino vse jedno, vtoži se-li pred državnim sodiščem ali pa pred izvandržavnim — zasebnim razsodiščem; — torej odpade ta ugovor po razvitem nazoru v istem hipu, ko izstopi prizadeta stranka, a vstopi druga.

Po odstopniku sklenjena razsodniška pogodba nima torej za prejemnika prav nobenega pomena.

Le slučajno ostane dolžniku proti prejemniku *exceptio* doli — kedaj, to je *quaestio facti*.

Konečno se nam ne vidi brez pomena omeniti, da dovoli „načrt civilnega pravnega reda za v državnem zboru zastopana kraljestva in dežele“ zjediniti se strankama po med njima sklenjeni pogodbi, da bode pristojno razsodišče bodisi za določeni spor ali pa za vse med njima iz določenega pravnega razmerja v bodočnosti izvirajoče spore. Tudi načrt stoji torej na stališči, da velja razsodniška pogodba le za stranki, ki sta jo sklenili.

A le za singularnega pravnega naslednika nima razsodniška pogodba, katero je sklenil prednik, nobenega pomena, pač pa za občnega pravnega naslednika, ki nam predočuje celo imovinsko-pravno osebo svojega prednika (§ 918. obč. drž. zak.).

Dr. U.

